

Київський університет імені Бориса Грінченка

ЗАМОТАЄВА Наталія Володимирівна

УДК 378.6:355]-051:005.336](477)(043.3)

**РОЗВИТОК КУЛЬТУРОТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ
ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ КЕЙС-ТЕХНОЛОГІЇ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті оборони України імені Івана Черняхівського, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Вітченко Андрій Олександрович,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського,
професор кафедри суспільних наук, м. Київ.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Желанова Вікторія В'ячеславівна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри теорії та історії педагогіки, м. Київ;

кандидат педагогічних наук, доцент
Романюк Ігор Миколайович,
Міністерство оборони України, головний спеціаліст
Департаменту воєнної політики, стратегічного
планування та міжнародного співробітництва, м. Київ.

Захист відбудеться 24 жовтня 2017 року о 13.00 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.133.06 у Київському університеті імені Бориса Грінченка: за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка (04212, м. Київ, вул. Маршала Тимошенка, 13-Б).

Автореферат розіслано «22» вересня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. В. Братко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. У сучасній соціально-політичній ситуації в Україні вища військова школа потребує самостійно мислячих, креативних, духовно багатих викладачів, здатних завдяки широкій ерудиції, інноваційному мисленню, творчому натхненню, культурі педагогічного спілкування, естетичному досвіду, національній гуманістичній свідомості виховувати висококваліфікованих офіцерів, захисників Вітчизни. Відповідно актуалізується проблема розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ), що виявляється в усвідомленні військовими педагогами необхідності активної культуротворчої практики, оволодіння новими технологіями навчання, прагненні до налагодження діалогічної взаємодії з усіма суб'єктами військово-педагогічного процесу, залученні вихованців до співтворчої діяльності, самовдосконалення та саморозвитку під час опанування кращих культурних здобутків.

На необхідності переорієнтації вищої освіти із традиційної культурологічної на культуротворчу, компетентнісну освітню парадигму наголошується у Законах України «Про освіту» (1991; 2017), «Про вищу освіту» (2014), Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013), галузевій Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2013). У зазначених документах йдеться про оновлення цілей і змісту освіти, забезпечення системного підвищення якості освіти на інноваційній основі, вдосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Протягом останніх років проблема переорієнтації освіти на культуротворчу освітню парадигму змістилася в епіцентр сучасного філософсько-культурологічного дискурсу, на що вказують фундаментальні праці В. Андрущенка, О. Вознюка, Л. Губерського, В. Ільїна, В. Кременя, С. Кримського, В. Огнев'юка та інших вітчизняних учених. Посилений інтерес до проблеми культуротворчості простежується у працях представників соціології культури М. Вебера, П. Веста, Т. Кандо, К. Манхейма, Д. Шварца.

Проблемі залучення педагогів до культуротворчості у процесі професійної діяльності присвячені наукові дослідження І. Беха, Г. Ващенко, О. Дубасенюк, І. Зязюна, В. Огнев'юка, В. Оконя, С. Сисоєвої. Концептуальні підходи до розвитку культуротворчого потенціалу особистості обґрунтовано у психологічних теоріях Л. Виготського, Дж. Гілфорда, Дж. Гловера, В. Клименка, О. Леонтьєва, Т. Любарта, С. Максименка, А. Маслоу, П. М'ясоїда, К. Роджерса, В. Роменця; у педагогічних теоріях креативності О. Антонової, І. Зязюна, В. Кан-Каліка, В. Мадзігона, О. Матюшкіна, К. Негуса, А. Нісімчука, С. Сисоєвої, А. Фурмана та інших вчених.

Значну увагу у психолого-педагогічній літературі приділено питанням впровадження компетентнісного підходу (І. Зимня, А. Маркова, О. Пометун, Ю. Татур, Л. Хоружа та ін.); розкрито теоретичні і практичні проблеми розвитку професійної компетентності викладачів ВВНЗ (А. Вітченко, В. Осьодло, С. Салкуцян та ін.), визначено шляхи технологізації вищої освіти (А. Алексюк, О. Дубасенюк, В. Желанова, В. Мадзігон, А. Нісімчук та ін.); розкрито сутність

інтерактивного навчання (Н. Баліцька, О. Біда, Г. Волошина, Н. Побірченко, О. Пометун, С. Сисоєва); обґрунтовано доцільність використання кейс-технології в освітньому процесі (Л. Барнс, А. Вітченко, Дж. Паркінсон, О. Сидоренко, С. Сисоєва, Ю. Сурмін, В. Чуб та ін.); досліджено процес самоосвітньої підготовки як провідної форми навчання у вищій школі (А. Алексюк, С. Вітвицька, А. Вітченко, А. Кучерявий, М. Фіцула та ін.); окреслено шляхи інформатизації і технологізації післядипломної освіти, впровадження новітніх інформаційних технологій та оновлення технологічного забезпечення післядипломної професійної освіти дорослих (Л. Варченко-Троценко, Н. Морзе, І. Романюк, С. Сисоєва та інші).

Проблемі залучення особистості до культуротворчої діяльності присвячено дисертаційні дослідження О. Акімової, О. Жорнової, В. Леонтьєвої, В. Огнев'юка, С. Черепанової. Проведений аналіз наукових розвідок засвідчив, що на сьогодні розглянуто феномен культуротворчості з позицій філософсько-освітнього дискурсу та окреслено принципи творчого самовиявлення суб'єкта культури (С. Черепанова), створено концептуальну модель культуротворчого процесу (В. Леонтьєва), розроблено та обґрунтовано педагогічну систему формування культуротворчості студентів університетів (О. Жорнова).

Актуальність дослідження обраної проблеми у педагогічній теорії і практиці посилюється низкою суперечностей, які гальмують розвиток культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ, а саме, між:

- сучасними вимогами до підготовки компетентних військових викладачів, здатних цілісно підходити до організації гуманітарної підготовки військовослужбовців у ВВНЗ, успішно розв'язувати освітньо-виховні цілі, самостійно долати проблеми, вирішувати конфлікти та традиційною системою післядипломної освіти, що ґрунтується на сциєнтистському підході;
- потребою в інноваційній діяльності викладачів ВВНЗ і відсутністю у змісті їх фахової підготовки, підвищення кваліфікації необхідних компонентів, які б забезпечували розвиток інноваційного культуротворчого потенціалу;
- високим рівнем теоретичної підготовки викладачів вищої військової школи і недостатнім їх практичним досвідом вирішення освітньо-професійних завдань, пов'язаних із пошуком нових педагогічних ідей, способів міжособистісної взаємодії та комунікації, шляхів і прийомів активізації навчально-пізнавальної діяльності курсантів (слухачів) ВВНЗ із гуманітарних дисциплін.

Таким чином, актуальність порушеного наукового питання, недостатня його розробленість та потреба у розв'язанні зазначених вище суперечностей зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – **«Розвиток культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технології»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана згідно з планами наукової та науково-технічної діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняховського, тематичним планом наукових досліджень кафедри суспільних наук і безпосередньо пов'язана з науково-дослідними роботами «Стандартизація вищої освіти військових фахівців оперативно-тактичного та оперативно-стратегічного рівнів підготовки» (шифр «Держстандарт 4-М» Міністерство оборони України Національний університет

оборони України, 2013, № 0101U001498), «Військові традиції у Збройних Силах України» (шифр «Традиції» Міністерство оборони України Національний університет оборони України, 2012, № 0111U005447), «Моніторинг в системі підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил України» (шифр «Резерв» Міністерство оборони України Національний університет оборони України, 2015, № 0301U000629).

Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (протокол №17 від 28 грудня 2015 року) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології НАПН України (протокол № 2 від 23 лютого 2016 року).

Об'єкт дослідження – процес післядипломної педагогічної освіти викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ.

Предмет дослідження – модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти.

Мета дослідження – обґрунтувати, розробити та практично перевірити модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти.

Відповідно до об'єкта, предмета та мети визначено основні **завдання дослідження**:

1. Дослідити теоретико-методологічні засади та сучасний стан розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ.
2. Обґрунтувати та розробити модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології.
3. Визначити критерії, рівні, показники розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ, розкрити педагогічні умови її розвитку у системі післядипломної педагогічної освіти.
4. Перевірити ефективність розробленої моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти.

Методологічну основу дослідження становлять філософські, соціокультурні, мистецтвознавчі вчення, у яких розкрито процес розуміння та інтерпретації культурних текстів, у тому числі теорії ігрової концепції культури; ідеї про діалогічне розуміння культури та онтологічну сутність мистецтва; психологічні дослідження, що відображають зміни у структурі поведінки людини як суб'єкта культуротворчої діяльності, педагогічні розвідки про сутність компетентнісного підходу та шляхи впровадження інтерактивних технологій навчання у системі післядипломної педагогічної освіти.

Теоретичну основу дослідження складають ідеї представників німецької класичної філософії (Г. В. Ф. Гегель, І. Кант, Й. Фіхте, Ф. Шеллінг) про визначальну роль культури у самопізнанні, самовдосконаленні особистості, досягненні нею «абсолютного духу»; філософської герменевтики (М. Гайдеггер, Е. Гуссерль, Г.-Г. Гадамер, В. Дільтей, Ф. Шляйєрмахер) про інтенційний потенціал художнього твору для творчої самореалізації реципієнта (читача, глядача); філософії «діалогу

культур» (М. Бахтін, В. Біблер, М. Бубер, Г. Сковорода) про діалогізм культури та міжособистісної культурної комунікації, діалогічний характер взаємодії людини і культури; соціології і філософії культури (Дж. Александер, М. Каган, Л. Коган) про амбівалентну природу людини як носія і творця культури, онтологічну і цивілізаційну сутність культуротворчої діяльності суб'єкта культури; синергетики (В. Буданов, В. Ільїн, В. Кремень, М. Левківський та ін.) щодо нелінійності професійної підготовки фахівця, її організації на засадах співробітництва та співтворчості; акмеології (О. Бодальов, А. Деркач, І. Зязюн, В. Кан-Калік, Н. Кузьміна та ін.) про творчу, імпровізаційну спрямованість педагогічної діяльності, її зорієнтованість на неперервне професійне зростання; гуманістичної психології і педагогіки (Г. Ващенко, Л. Виготський, С. Максименко, В. Осьодло, К. Роджерс, С. Рубінштейн, А. Фурман та ін.), професійної педагогіки (С. Батишев, О. Новиков, С. Сисоєва, Л. Хоружа, Д. Чернілевський та ін.) про самоцінність творчої людини та її безмежний потенціал, розвивальне значення культури, освіти і мистецтва для самореалізації особистості педагога.

Методи дослідження. Для досягнення мети та вирішення поставлених завдань було використано систему методів дослідження: *теоретичні* – аналіз, синтез, узагальнення, систематизація для вивчення теоретико-методологічних засад наукового питання та обґрунтування критеріїв, рівнів, показників розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ; моделювання для розроблення моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології; *емпіричні* – спостереження, бесіда, анкетування, опитування, педагогічний експеримент для перевірки ефективності розробленої моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти; *статистичні* – для здійснення кількісної та якісної інтерпретації результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Дослідження здійснено на базі Академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (м. Львів), Військової Академії (м. Одеса), Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (м. Житомир); Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (м. Київ); Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (м. Харків). На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 207 респондентів.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що *вперше* введено поняття «культуротворча компетентність викладача гуманітарних дисциплін ВВНЗ», що відображає інноваційну сутність діяльності педагога на засадах культури; визначено сутність, критерії (культурологічні знання і вміння, рефлексивність, інноваційність, креативність, імпровізаційність, інтерактивність, діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії), рівні (високий, достатній, середній, низький), показники розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти; обґрунтовано та розроблено модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти;

розкрито педагогічні умови розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти; *уточнено* структуру професійної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ за рахунок введення культуротворчої компетентності, яка розкриває інноваційний потенціал кожного військового педагога-гуманітарія; *подальшого розвитку* набули ідеї щодо технологічного забезпечення післядипломної педагогічної освіти, творчого розвитку особистості викладача вищої військової школи.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та впроваджено у практику післядипломної педагогічної освіти навчальний посібник-практикум «Культурологічне забезпечення військово-педагогічного процесу з використанням кейс-технології», дистанційний спецкурс «Підвищення ефективності практичної підготовки курсантів (слухачів) ВВНЗ із використанням технології ситуативного аналізу», методичні розробки для проведення навчальних занять на курсах підвищення кваліфікації і стажування.

Зміст і результати дисертації можуть бути використані науковцями, дослідниками означеної проблеми, викладачами у системі післядипломної педагогічної освіти.

Результати **впроваджено** у систему післядипломної педагогічної освіти викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів: Академії Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (акт впровадження № 873 від 2 березня 2017 року), Військової Академії м. Одеса (акт впровадження № 28/4/320 від 28 грудня 2016 року), Житомирського військового інституту імені С. П. Корольова (акт впровадження від 24 квітня 2017 року), Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (акт впровадження від 5 квітня 2017 року), Харківського університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба (акт впровадження № 350/176/51-7/280 від 13 квітня 2017 року).

Апробація результатів дослідження. Основні положення і висновки дисертаційного дослідження було викладено під час виступів на науково-практичних конференціях різного рівня: *міжнародних* – «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2013; Київ, 2016; Київ, 2017), «Імплементация сучасних технологій навчання у навчальний процес» (Київ, 2015); *всеукраїнських* – «Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук» (Дніпропетровськ, 2013), «Філософсько-теоретичні та практико-зорієнтовані аспекти випереджаючої освіти для сталого розвитку» (Дніпропетровськ, 2014); *міжвідомчих* – «Підготовка військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України: стан, проблемні питання та перспективи вдосконалення» (Київ, 2015); «Соціально-правові проблеми діяльності Збройних Сил України» (Київ, 2014); *науково-практичних семінарах* – «Використання методів активного навчання у навчально-виховному процесі підготовки офіцерів запасу» (Київ, 2014); «Актуальні проблеми якості професійного відбору та підготовки фахівців у вищій військовій школі» (Київ, 2015), «Обговорення рекомендацій щодо подальшого реформування системи підготовки офіцерів запасу для Збройних Сил України» (Київ, 2015) і звітно-наукових

конференціях Національного університету оборони України імені Івана Черняховського (Київ, 2012 – 2016).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження відображено у 15 одноосібних публікаціях, зокрема у навчальному посібнику-практикумі, 7 статтях у наукових фахових виданнях, затверджених МОН України, з яких 3 публікації – у наукометричних виданнях, опубліковано 7 тез і статей у збірниках матеріалів конференцій і семінарів.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (269 найменувань) і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 315 сторінок, з них основного змісту – 190 аркушів. Роботу ілюстровано 4 рисунками і 20 таблицями.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, розкрито методологічну і теоретичну основи дослідження, його наукову новизну, теоретичне і практичне значення; подано інформацію про апробацію та впровадження результатів експериментально-дослідного навчання, публікації, структуру й обсяг дисертації.

У **першому розділі** – *«Теоретико-методологічні засади культуротворчого підходу до підготовки викладачів вищої військової школи»* – проаналізовано філософські, соціокультурні, мистецтвознавчі рецепції культуротворчості, з'ясовано психолого-педагогічні проблеми розвитку культуротворчої компетентності фахівців в умовах інтерактивного навчання; узагальнено сучасну практику розвитку культуротворчої компетентності військових педагогів.

Теоретичним підґрунтям для розуміння досліджуваного наукового питання стали фундаментальні праці філософів В. Андрущенка, Г. В. Ф. Гегеля, Л. Губерського, Е. Гуссерля, Г.-Г. Гадамера, В. Ільїна, І. Канта, В. Кременя, Й. Фіхте, Ф. Шляйермахера; культурологів А. Арнольдова, М. Бахтіна, В. Біблера, М. Бубера, М. Кагана С. Кримського, А. Флієра; соціологів Дж. Александера, Л. Когана, М. Мамардашвілі; акмеологів О. Бодальова, О. Вознюка, А. Деркача, в яких культуротворчість розглядається як визначальна ознака активного ставлення людини до себе і навколишнього світу, що передбачає особистісне творче опанування духовних і матеріальних надбань людства, збагачення й осучаснення існуючих культурних здобутків, надання їм нового й актуального сенсу. Культуротворча діяльність відзначається цілісним багатовекторним діалогічним характером, що охоплює всі сфери, види і форми активного ставлення людини до культурної спадщини, міжкультурного та міжособистісного діалогу з метою самоутвердження, самореалізації, налагодження взаєморозуміння між усіма суб'єктами творчої взаємодії та комунікації. Визначальними передумовами залучення людини до культуротворчої діяльності виступають сформована внутрішня свобода, наявність потреби в перетворенні навколишньої дійсності за законами краси і гармонії, постійне прагнення до самовдосконалення.

Концептуального значення набула думка сучасних методологів (В. Ільїн, В. Кремень) про недоцільність ставлення до людини як споживача готових знань, оскільки вона завжди постає як творець культури та її творіння.

Методологічно значущими стали ідеї М. Кагана, у яких визначено умови, що забезпечують реалізацію культуротворчого процесу: спілкування як основа міжсуб'єктної взаємодії; свобода, що дає можливість вибору; наявність естетичної ситуації, спрямованої на те, щоб предметна форма стала носієм естетичної цінності.

На основі психолого-педагогічних досліджень Л. Виготського, А. Вітченка, Дж. Гілфорда, Дж. Гловера, І. Зязюна, В. Клименка, О. Леонтьєва, Т. Любарта, А. Маслоу, П. М'ясоїда, В. Осьодла, О. Пометун, К. Роджерса, В. Роменця, С. Сисоевої, А. Фурмана, Л. Хоружої та інших вітчизняних і зарубіжних учених розкрито гуманістичну спрямованість педагогічної діяльності, доведено пріоритетність використання інтерактивних технологій у системі післядипломної педагогічної освіти.

Проаналізовано сучасну практику інтерактивного навчання та розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ, встановлено, що у вищій військовій школі сформувався і утвердився культурологічний підхід, який передбачає переважно репродуктивне передавання і засвоєння сукупності наукових знань, морально-етичних та естетичних цінностей, стереотипне опанування найвищих досягнень людства в духовних та матеріальних сферах. Передовий педагогічний досвід засвідчив перевагу культуротворчого підходу, сутність якого полягає у підготовці викладача ВВНЗ до активної професійної діяльності, продуктивної педагогічної комунікації, творчості з метою ефективного вирішення освітньо-виховних завдань, подолання проблем, розв'язання конфліктів на основі актуального культурологічного контенту, інтерактивних технологій навчання.

У **другому розділі** – *«Розвиток культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології»* – розкрито сутність культуротворчої компетентності, з'ясовано її співвідношення із професійною компетентністю; обґрунтовано та спроектовано модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології; розкрито засади розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін у процесі їх самоосвітньої підготовки та під час аудиторних занять.

Введено поняття *«культуротворча компетентність викладача гуманітарних дисциплін ВВНЗ»*, під яким розуміється інтегральний показник готовності педагога до продуктивної педагогічної діяльності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії із студентами (курсантами, слухачами) на основі динамічної сукупності культурологічних знань, умінь, естетичного досвіду, гуманістичних ідеалів і цінностей, творчих здібностей і здатності до співтворчої діяльності.

Уточнено структуру професійної компетентності викладача гуманітарних дисциплін ВВНЗ за рахунок введення культуротворчої компетентності, яка розкриває інноваційний потенціал кожного військового педагога-гуманітарія. Професійну і культуротворчу компетентності розмежовано за рівнями їх функціонування: професійна є метакомпетентністю, тоді як культуротворча компетентність є міждисциплінарною, інтегративною.

Доведено, що особливість культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін військових вишів полягає у тому, що вона забезпечує готовність ефективно організовувати освітньо-професійну підготовку студентів (курсантів, слухачів) на основі національних і загальнолюдських цінностей, формувати у них гуманістичний світогляд, гуманітарне мислення, демократичні ідеали, виховувати патріотичні почуття, прагнення до творчої самореалізації.

Встановлено, що визначення рівнів розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ має здійснюватися на основі таких критеріїв:

- культурологічні знання і вміння (начитаність, ерудованість, допитливість, прагнення до постійного збагачення та поглиблення власних культурологічних знань);
- рефлексивність (схильність до критичного осмислення фактів педагогічної дійсності);
- інноваційність, креативність (здатність генерувати продуктивні педагогічні ідеї та рішення);
- імпровізаційність (здатність урахувувати об'єктивні і суб'єктивні чинники, зовнішні обставини під час реалізації педагогічних рішень, виявляти оригінальність, невимушеність, творчість у процесі педагогічної імпровізації);
- інтерактивність (здатність до налагодження інтерактивної педагогічної комунікації, спільне розв'язання складних педагогічних ситуацій і проблем);
- діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії.

Виявлено та обґрунтовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ у системі післядипломної педагогічної освіти: пріоритетність особистісної і професійної самоактуалізації військового педагога, сформованість сталих потреб у самоосвіті, саморозвитку та самореалізації; єдність і взаємозв'язок формальної та неформальної освіти; створення культуротворчого освітнього середовища, забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в науково-педагогічному колективі; актуалізація життєвого і професійного досвіду викладача ВВНЗ, сприяння його постійному теоретичному осмисленню та практичному збагаченню; підвищення мотивації та стимулювання культуротворчої діяльності військового педагога; інтерактивний, діалогічний, співтворчий характер взаємодії суб'єктів військово-педагогічного процесу; технологічність розвитку культуротворчої компетентності викладача ВВНЗ.

Для досягнення поставленої у дисертаційному дослідженні мети обґрунтовано й розроблено модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології, що складається з концептуального (мета, провідні ідеї, принципи, підходи), змістового (психолого-педагогічні, культурологічні, фахові знання та вміння, педагогічний, естетичний досвід, морально-етичні погляди й переконання, естетичні критерії) і технологічного компонентів (методи, прийоми, види і форми розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ) (рис. 1).



Рис. 1. Модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології

З'ясовано, що ефективність розвитку культуротворчої компетентності на технологічній основі залежить від системного застосування відповідних методів, прийомів, видів, форм і засобів навчання. Найбільш продуктивною є кейс-технологія, яка дозволяє інтегрувати такі методи і прийоми навчання, як бесіда (евристична, проблемна), аналіз (ситуаційний, проблемний, системний, казуальний, праксеологічний, прогностичний тощо), моделювання, проектування, порівняння, узагальнення, дискусія, мисленнєвий експеримент, гра (інсценування, драматизація, рольова гра, ділова гра) та ін.

Під *кейс-технологією* у дисертації розглядається системний метод (за С. Гончаренком) вивчення проблемних педагогічних ситуацій (кейсів) для розв'язання освітньо-виховних проблем і набуття на їх основі культуротворчої компетентності у процесі активної педагогічної взаємодії.

У процесі дослідження встановлено, що робота над кейсами складається з низки послідовних етапів, спрямованих на реалізацію поставленої під час підвищення кваліфікації освітньої мети. Викладач, який проводить аудиторні заняття на курсах з використанням кейс-технології, повинен заздалегідь спроектувати та розробити кейс; спланувати, організувати, проконтролювати навчально-пізнавальну діяльність слухачів курсів підвищення кваліфікації.

Проектування розпочинається з пошукового етапу, який передбачає з'ясування місця кейсу у системі підвищення кваліфікації, встановлення необхідних для опрацювання кейсу ресурсів, вивчення основних джерел, формулювання проблеми, яку необхідно вирішити, визначити тип кейсу, його структуру тощо.

Під час конструювального етапу відбувається формулювання освітньо-виховних цілей, уточнення та конкретизація проблеми, відпрацьовується зміст і структура кейсу: система запитань і завдань, авторський коментар, перелік рекомендованих джерел, додаткові матеріали (ілюстрації, схеми, таблиці, графіки, аудіо- та відеозаписи тощо).

Технологічний етап передбачає відбір сукупності методів і засобів навчання, що відповідають поставленим цілям, ураховують рівень підготовки тих, хто навчається, особливості навчального матеріалу, забезпечують єдність самостійної та аудиторної і роботи над кейсом.

Визначальною умовою розгляду кейсів на аудиторних заняттях виступає їх належне пропедевтичне опрацювання у процесі самостійної роботи. Слухачі мають самостійно ознайомитися з матеріалами кейсу, вивчити проблемну ситуацію, з'ясувати причини її виникнення і характер розвитку, виконати завдання, які забезпечуватимуть подальший цілісний аналіз порушеної проблеми та її розв'язання на занятті. Під час аудиторного обговорення кейсу слухачі звітують про результати його самостійного опрацювання, висловлюють власне ставлення до порушеної проблеми, визначають причини і можливі шляхи розвитку проблемної ситуації, презентують власні варіанти розв'язання проблеми, ознайомлюються з альтернативними думками і пропозиціями, обмінюються критичними зауваженнями, беруть участь у розробленні та ухваленні спільного рішення, рефлексують з приводу проведеного обговорення та дискусії.

Спираючись на теоретичне положення про залежність вибору виду кейсу від етапу навчання, рівня підготовки тих, хто навчається, розроблено алгоритм застосування кейсів. Зокрема на початковому етапі навчання використовувалися «мертві» кейси із традиційною структурою, яка вміщує проблемну ситуацію, контекст, авторський коментар, запитання і завдання для роботи з кейсом, список рекомендованих джерел, додатки. Такий підхід дозволив належним чином підготувати слухачів курсів підвищення кваліфікації до подальшої продуктивної творчої діяльності над кейсами більш складної структури, до діалогічного спілкування під час дискусії. Поступове ускладнення проблемних ситуацій, видів і форм самоосвітньої підготовки слухачів зумовило звернення до «живих» кейсів, які не містять усіх необхідних для вирішення проблемних ситуацій елементів і спрямовують на їх відновлення, домислення, пошук інформації, інтерпретацію фактів, вироблення власного розуміння сутності проблеми, генерування можливих варіантів її вирішення, обґрунтований вибір оптимального варіанту.

Встановлено, що продуктивність розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ забезпечується шляхом інтеграції аудиторної і позааудиторної роботи, самоосвітньої і керованої навчально-пізнавальної діяльності, органічного поєднання видів занять, форм і видів освітньо-професійної підготовки у системі післядипломної педагогічної освіти.

У **третьому розділі** дисертації – *«Експериментально-дослідне навчання щодо розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології»* – розроблено програму експериментально-дослідного навчання; описано його хід; проаналізовано та узагальнено результати проведеного педагогічного експерименту.

Метою експериментально-дослідного навчання було впровадження у систему післядипломної педагогічної освіти моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології, перевірка її ефективності у порівнянні з традиційною методикою.

Визначено генеральну і вибірку сукупності педагогічного експерименту. Генеральна сукупність експериментальної вибірки, до якої увійшли викладачі, науковці, керівники структурних підрозділів ВВНЗ (кафедр, інститутів, центрів), склала 207 осіб. Вибіркова сукупність становила 164 викладача, які працювали за фахом і мали педагогічний стаж до 10 років. Розподіл учасників експерименту проводився за формою участі: самоосвітня підготовка – 58 осіб (35,37 % від загальної чисельності), курси підвищення кваліфікації – 88 осіб (53,66 % від загальної чисельності), педагогічне стажування – 18 осіб (10,97 % відповідно).

Визначено три етапи педагогічного експерименту. На підготовчому етапі було відпрацьовано необхідні навчально-методичні та інструктивні матеріали, дібрано відповідні матеріально-технічні засоби, проведено комплекс організаційних заходів, пов'язаних із вибором експериментальної бази, консультуванням викладачів, проведенням інструкторсько-методичних занять за власною методикою. Основний етап було присвячено практичній реалізації моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін із використанням кейс-технології у системі післядипломної освіти. Відповідно до сформульованих мети і завдань експериментально-дослідного навчання проводилися експериментальні

заняття, консультації для слухачів курсів підвищення кваліфікації, здійснювалося вивчення результатів виконання практичних завдань за кейсами, обговорювались показники дослідної роботи з експертами, викладачами, керівниками навчальних підрозділів ВВНЗ, доопрацьовувались експериментальні розробки. На заключному етапі на підставі критичного аналізу експериментальних даних було доопрацьовано систему критеріїв, визначено рівні розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін. На основі вдосконаленої критеріальної бази проведено підсумкові контрольні зрізи; опрацьовано та узагальнено отримані кількісні та якісні показники, підбито підсумки експериментально-дослідного навчання.

Для реалізації експериментальних завдань використано тести креативності Е. П. Торренса; інтелекту та креативності, соціального інтелекту, Дж. Гілфорда; «Ціннісних орієнтацій» М. Рокича, діагностування соціально-психологічної адаптації К. Роджерса та Р. Даймонд, «Q-сортування» В. Стефансона, діагностики рівня емпативних здібностей В. Бойка, діагностування спрямованості особистості Б. Басса, методику «Ділові ситуації» Н. Хитрової, а також власне розроблену анкету, оціночні шкали.

Експериментальний задум було реалізовано в межах викладання таких навчальних дисциплін: «Педагогіка вищої військової школи», «Професійна педагогіка», «Психологія вищої військової школи», «Психолого-педагогічні аспекти діяльності військового керівника», «Філософські проблеми військово-соціального управління», «Міжнародне гуманітарне право».

Констатувальний експеримент засвідчив наявність відносно однакового рівня професійної підготовки слухачів в ЕГ і КГ, забезпечення загальних сприятливих умов для реалізації програми експериментально-дослідного навчання у системі післядипломної педагогічної освіти. Концептуальна відмінність у навчанні слухачів ЕГ полягала у застосуванні додаткових принципів (інтерактивності, суб'єктності та інтерсуб'єктності, діалогічності, толерантності, рефлексивності), змісту (культурологічні знання) та інструментарію (кейс-технологія).

У процесі формувального експерименту навчання у КГ проводилось із використанням традиційної методики, тоді як в ЕГ застосовано інтерактивні форми навчальної діяльності та комунікації, елементи тьюторської системи, культурологічний контент, кейси різних типів. Розвивальний характер освітньо-професійної підготовки слухачів ЕГ забезпечено за рахунок поступового впровадження кейсів різної структури, ускладнення методів, прийомів (евристична і проблемна бесіда, бесіда-дискусія, вільна бесіда за змістом кейсу; варіативне моделювання педагогічних ситуацій; навчальний диспут тощо) і видів навчально-пізнавальної діяльності (від читання, обговорення проблемної ситуації до самостійного проектування варіантів її вирішення, перетворення кейсів, розроблення кейсів на основі пропонованих вихідних положень і настанов та ін.).

Розвиток культуротворчої компетентності слухачів ЕГ було спрямовано на накопичення необхідних культурологічних знань, поглиблення й розширення естетичного досвіду, відпрацювання вмій добирати культурологічний контент для ефективного розв'язання проблемних педагогічних ситуацій.

Інтерпретація кількісних і якісних показників дала можливість визначити чотири рівні розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ: високий, достатній, середній і низький.

Високий рівень розвитку культуротворчої компетентності характеризується наявністю у військового педагога таких особистісних і професійних якостей, як досконале володіння культурологічними знаннями і вміннями, широкий естетичний досвід та постійне прагнення до його збагачення, сформованість усвідомленої потреби в естетизації педагогічної дійсності; різнобічна начитаність, ерудованість, допитливість, потреба у поглибленні й розширенні власного читацького кола, знань із різних галузей науки, техніки, мистецтва; вміле користування власною емоційною заражальністю, здатність продумано і цілеспрямовано передавати вихованцям позитивний настрій; повна відкритість до діалогічного педагогічного спілкування, свідомо налаштованість на творчу взаємодію і уміння успішно керувати нею за будь-яких умов; продуктивна натхненність, постійна підвищена потреба у творчій діяльності; абсолютне відчуття нового, ініційоване генерування нових педагогічних ідей; легкість виникнення творчого задуму у процесі активної педагогічної взаємодії, спроможність навіювати іншим власні ідеї, надихати на співтворчість і самостійну творчу діяльність; довершений артистизм, невимушена педагогічна імпровізаційність, готовність до швидкого вироблення оптимальних рішень педагогічних ситуацій (проблем) в умовах невизначеності; асоціативність, оригінальність, креативність, гнучкість мислення; здатність до налагодження інтерактивної педагогічної комунікації, творчого розв'язання складних педагогічних ситуацій (проблем).

Достатній рівень розвитку культуротворчої компетентності відзначається меншою порівняно з високим продуктивністю педагогічної діяльності викладача, якому властиві такі особистісні та професійні якості: добре володіння культурологічними знаннями і вміннями, достатній естетичний досвід і прагнення до його збагачення, сформованість потреби в естетизації педагогічної дійсності; широка начитаність, ерудованість, допитливість, потреба у поглибленні й розширенні власного читацького кола, знань із різних галузей науки, техніки, мистецтва; достатньо успішне користування власною емоційною заражальністю, здатність передавати вихованцям позитивний настрій; прихильність до діалогічного педагогічного спілкування, налаштованість на творчу взаємодію і здатність у цілому ефективно керувати нею за сприятливих умов; продуктивна натхненність, наявність потреби у творчій діяльності; відчуття нового, генерування нових педагогічних ідей; легкість виникнення творчого задуму у процесі педагогічної взаємодії, спроможність навіювати іншим власні ідеї, надихати на співтворчість; артистизм, педагогічна імпровізаційність, готовність до вироблення оптимальних рішень педагогічних ситуацій (проблем) в умовах невизначеності; асоціативність, оригінальність, креативність, гнучкість мислення; здатність до налагодження інтерактивної педагогічної комунікації, творчого розв'язання складних педагогічних ситуацій (проблем).

На досягнення викладачем *середнього рівня* розвитку культуротворчої компетентності вказують такі особистісні та професійні якості: посереднє володіння культурологічними знаннями і вміннями, певний естетичний досвід без достатньо

вираженого прагнення до його збагачення; вузькоаспектна начитаність, професійно орієнтоване коло читацьких інтересів; недостатня увага до емоційно-чуттєвої складової педагогічного спілкування, слабо виражена емоційна заражальність, ситуативна здатність передавати вихованцям позитивний настрій; прихильність до діалогічного педагогічного спілкування, налаштованість на творчу взаємодію; спонтанна натхненність, нестійка потреба у творчій діяльності; наявність відчуття нового, генерування окремих педагогічних ідей; періодичне виникнення творчого задуму; прояв окремих елементів артистизму та педагогічної імпровізації, готовність до вироблення окремих рішень педагогічних ситуацій (проблем).

Низький рівень розвитку культуротворчої компетентності викладача ВВНЗ виявляється в таких показниках: недостатність культурологічних знань та вмінь, належного естетичного досвіду, відсутність особистого прагнення до його збагачення; вкрай обмежене коло читацьких інтересів; ігнорування емоційно-чуттєвої складової педагогічного спілкування, неспроможність емоційно впливати на вихованців, передавати їм позитивний настрій; неготовність до діалогічного педагогічного спілкування, тяжіння до наративу; негативне ставлення до творчої діяльності в усіх її проявах; несприйняття нового, задоволеність наявними педагогічними знаннями та підходами; брак артистизму, неспроможність до педагогічної імпровізації, схематизм і формалізм у підходах до вирішення педагогічних проблем.

На підставі проведення контрольних зрізів, аналізу й узагальнення результатів експерименту встановлено наявність суттєвих розбіжностей у характері та рівнях освітньо-професійної підготовки слухачів ЕГ і КГ (табл. 1.).

Таблиця 1

Результати порівняльного аналізу контрольних зрізів у КГ і ЕГ (у %)

№ з/п	Параметри	Показники успішності в ЕГ і КГ							
		ЕГ				КГ			
		Рівні							
		¹ В	² Д	³ С	⁴ Н	¹ В	² Д	³ С	⁴ Н
1	Культурологічні знання і вміння	15	55	27,5	2,5	10	42,5	37,5	10
2	Рефлексивність	35	45	15	5	20	25	30	25
3	Інноваційність, креативність	15	32,5	42,5	10	7,5	35	32,5	25
4	Імпровізаційність	20	35	35	10	10	20	42,5	27,5
5	Інтерактивність	10	40	42,5	7,5	5	27,5	45	22,5
6	Діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії	20	35	32,5	12,5	10	20	42,5	27,5

¹В – високий рівень

²Д – достатній рівень

³С – середній рівень

⁴Н – низький рівень

Достовірність здобутих під час контрольного експерименту даних підтверджено за допомогою критерія ϕ^* – кутове перетворення Фішера. Отриманий завдяки проведеним на основі цього статистичного методу показник $\phi^* = 2,732$ дозволив довести гіпотезу про те, що доля слухачів ЕГ, які мають розвинену культуротворчу компетентність, перевищує відповідний показник у КГ. Динаміку розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін, які підвищували кваліфікацію за експериментальною (ЕГ) і традиційною методикою (КГ), відображено у діаграмі (рис. 2).

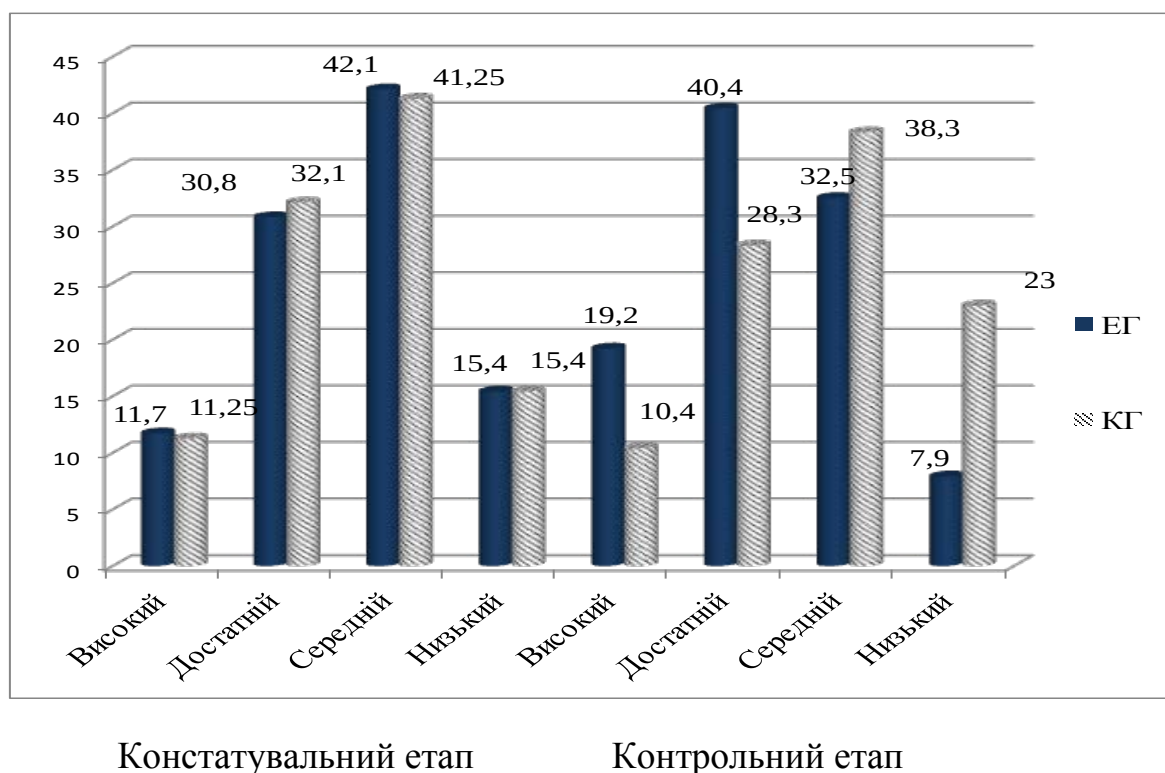


Рис.2. Динаміка розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ (у %)

Отже, кількісна і якісна інтерпретація результатів експериментально-дослідного навчання дозволила підтвердити ефективність розробленої моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти.

ВИСНОВКИ

1. Проведено аналіз теоретико-методологічних засад та сучасного стану розвитку порушеного наукового питання, що засвідчив переваги культуротворчого підходу, сутність якого полягає у підготовці викладача ВВНЗ до активної професійної діяльності, продуктивної педагогічної комунікації, міжособистісної взаємодії, творчості з метою ефективного вирішення освітньо-виховних завдань, подолання проблем, розв'язання конфліктів на основі актуального культурологічного контенту, інтерактивних технологій навчання.

2. Введено поняття «культуротворча компетентність викладача гуманітарних дисциплін ВВНЗ», яке визначено, як інтегральний показник готовності до продуктивної педагогічної діяльності, суб'єкт-суб'єктної взаємодії із студентами (курсантами, слухачами) на основі динамічної сукупності культурологічних знань, умінь, естетичного досвіду, гуманістичних ідеалів і цінностей, творчих здібностей і здатності до співтворчої діяльності.

3. Обґрунтовано й розроблено модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти, що складається з концептуального (мета, провідні ідеї, принципи, підходи), змістового (психолого-педагогічні, культурологічні, фахові знання та вміння, педагогічний, естетичний досвід, морально-етичні погляди й переконання, естетичні критерії) і технологічного компонентів (методи, прийоми, види і форми розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ). Доведено залежність розвитку культуротворчої компетентності від системного застосування кейс-технології.

Визначено критерії (культурологічні знання і вміння, рефлексивність, інноваційність, креативність, імпровізаційність, інтерактивність, діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії), рівні (високий, достатній, середній, низький), показники розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ. Розкрито педагогічні умови розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ (пріоритетність особистісної і професійної самоактуалізації військового педагога, сформованість у нього сталих потреб у самоосвіті, саморозвитку та самореалізації; єдність і взаємозв'язок формальної та неформальної освіти; створення культуротворчого освітнього середовища, забезпечення сприятливого психологічного мікроклімату в науково-педагогічному колективі; актуалізація життєвого і професійного досвіду викладача ВВНЗ, сприяння його постійному теоретичному осмисленню та практичному збагаченню; підвищення мотивації та стимулювання культуротворчої діяльності військового педагога; інтерактивний, діалогічний, співтворчий характер взаємодії суб'єктів військово-педагогічного процесу, його технологічність).

4. Розроблено та впроваджено у систему післядипломної педагогічної освіти експериментальну програму розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ. За результатами експериментально-дослідного навчання встановлено позитивну динаміку у характері та рівнях розвитку культуротворчої компетентності слухачів експериментальної групи у порівнянні з контрольною. За допомогою застосованого статистичного методу доведено ефективність експериментальної моделі розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ.

Перспективи подальшого дослідження проблеми полягають у проектуванні нової типології кейсів, дослідженні шляхів інтеграції кейс-технології з інтерактивними технологіями кооперованого, комунікативно-діалогового, ігрового навчання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Навчальні посібники

1. Замотаєва Н. В. Культурологічне забезпечення військово-педагогічного процесу з використанням кейс-технології : навч. посіб.-практикум / Н. В. Замотаєва. – Київ : Альфа Реклама, 2016. – 180 с.

Статті у фахових виданнях

2. Замотаєва Н. В. Активізація самоосвітньої підготовки викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології / Н. В. Замотаєва // Військова освіта : зб. наук. праць Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. – Київ : НУОУ. – 2017. – № 1. – С. 53–61.

3. Замотаєва Н. В. Аналіз результатів педагогічного експерименту з розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів / Н. В. Замотаєва // Міжнародний науковий журнал «Science Rise: Pedagogical Education». – Харків : НВП ПП «Технологічний Центр». – 2017. – № 3(11). – С. 15–19.

4. Замотаєва Н. В. Місце і роль викладача в організації самостійної роботи з використанням кейс-технології / Н. В. Замотаєва // Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. – Вип. 33. – Серія: Педагогічні науки. – Глухів : ГНПУ, 2017. – С. 136–145.

5. Замотаєва Н. В. Наукові засади розвитку культуротворчої компетентності слухачів ВВНЗ / Н. В. Замотаєва // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – № 6 (31). – С. 66–71.

6. Замотаєва Н. В. Особливості використання кейсів у процесі розвитку культуротворчої компетентності викладачів ВВНЗ / Н. В. Замотаєва // Вісник Національного авіаційного університету. – Вип. 1(8). – Серія: Педагогіка. Психологія. – Київ : НАУ, 2016. – С. 36–42.

7. Замотаєва Н. В. Розвиток культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів: психолого-педагогічні умови. / Н. В. Замотаєва // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – Серія: Педагогічні науки. – Київ : ТОВ «Видавниче підприємство «Едельвейс», 2017. – № 1–2 (50–51). – С. 50–56.

8. Замотаєва Н. В. Теоретико-методологічні засади культуротворчого підходу до підвищення професійної компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ / Н. В. Замотаєва // Наукові записки – Вип. 156. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький : РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка. 2017. – С. 151–156.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

9. Замотаєва Н. В. Культуротворчі аспекти підготовки військових фахівців / Н. В. Замотаєва // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 березня 2013 р., м. Київ. – Київ : НАУ, 2013. – С. 42.

10. Замотаєва Н. В. Культуротворчий підхід до підготовки викладачів ВВНЗ (до постановки проблеми) / Н. В. Замотаєва // Соціально-гуманітарні та правові

проблеми діяльності Збройних Сил України : матеріали наук.-практ. конф., 24 квітня 2014 р., м. Київ. – Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2014. – С. 156–157.

11. Замотаєва Н. В. Практика використання технології ситуативного аналізу у процесі професійної підготовки викладачів ВВНЗ / Н. В. Замотаєва // Підготовка військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України: стан, проблемні питання та перспективи вдосконалення : матеріали міжвід. наук.-практ. конф., 16 грудня 2015 р., м. Київ. – Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2015. – С. 197–199.

12. Замотаєва Н. В. Практика розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ / Н. В. Замотаєва // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матеріали V міжнар. наук.-практ. конф., 23 березня 2017 р., м. Київ. – Київ : НАУ, 2017. – С. 64–65.

13. Замотаєва Н. В. Практичне використання технології ситуативного аналізу на заняттях різних видів / Н. В. Замотаєва // Використання методів активного навчання у навчально-виховному процесі підготовки офіцерів запасу : матеріали наук.-практ. семінару 28 жовтня 2014 р., м. Київ. – Київ : НУОУ імені Івана Черняхівського, 2014. – С. 13–16.

14. Замотаєва Н. В. Розвиток професійної компетентності військових педагогів в умовах інтерактивного навчання / Н. В. Замотаєва // Актуальні проблеми вищої професійної освіти : матеріали IV міжнар. наук.-практ. конф., 17 березня 2016 р., м. Київ. – Київ : НАУ, 2016. – С. 65–67.

15. Замотаєва Н. В. Філософські аспекти культуротворчої діяльності / Н. В. Замотаєва // Актуальні проблеми соціально-гуманітарних наук : матеріали II Всеукр. наук. конф., 29-30 листопада 2013 р., м. Дніпропетровськ. – Дніпропетровськ : Роял Принт, 2013. – С. 77–79.

АНОТАЦІЇ

Замотаєва Н.В. Розвиток культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технології. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Київський університет імені Бориса Грінченка. – Київ, 2017.

Дисертаційну роботу присвячено вирішенню наукового питання розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти. У дослідженні обґрунтовано й розроблено модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ із використанням кейс-технології у системі післядипломної педагогічної освіти, що складається з концептуального (мета, провідні ідеї, принципи, підходи), змістового (психолого-педагогічні, культурологічні, фахові знання та вміння, педагогічний, естетичний досвід, морально-етичні погляди й переконання, естетичні критерії) і технологічного компонентів (методи, прийоми,

види і форми), визначено сутність культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів, критерії (культурологічні знання і вміння, рефлексивність, інноваційність, креативність, імпровізаційність, інтерактивність, діалогічність педагогічного спілкування, готовність до творчої педагогічної взаємодії), рівні (високий, достатній, середній, низький), показники розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін ВВНЗ.

Експериментально-дослідним шляхом доведено ефективність розробленої моделі, її пріоритетне значення для вдосконалення професійної підготовки військових педагогів у системі післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: культуротворча компетентність викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів, інтерактивне навчання, кейс, кейс-технологія, модель розвитку культуротворчої компетентності викладачів гуманітарних дисциплін вищих військових навчальних закладів із використанням кейс-технології, післядипломна педагогічна освіта.

Замотаева Н.В. Развитие культуротворческой компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений с использованием кейс-технологии. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Киевский университет имени Бориса Гринченко. – Киев, 2017.

Диссертационная работа посвящена решению научного вопроса развития культуротворческой компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений с использованием кейс-технологии в системе последипломного педагогического образования. В исследовании обоснована и разработана модель развития культуротворческой компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений, с использованием кейс-технологии в системе последипломного педагогического образования, которая состоит из концептуального, содержательного и технологического компонентов. Определена сущность культуротворческой компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений, критерии (культурологические знания и умения, рефлексивность, инновационность, креативность, импровизационность, интерактивность, диалогичность педагогического общения, готовность к творческой педагогической взаимодействия), уровни (высокий, достаточный, средний, низкий), показатели развития культуротворческой компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений.

Экспериментально-опытным путём доказана эффективность разработанной модели, её приоритетное значение для совершенствования профессиональной подготовки военных педагогов в системе последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: культуротворческая компетентность преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений, интерактивное обучение, кейс, кейс-технология, модель развития культуротворческой

компетентности преподавателей гуманитарных дисциплин высших военных учебных заведений с использованием кейс-технологии, последипломное педагогическое образование.

Zamotaieva N.V. The culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments using case-technology. – Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.04 «Theory and methods of professional education». – Borys Grinchenko Kyiv University. – Kyiv, 2017.

The thesis is devoted to solving scientific questions of the culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments using case-technology.

The main points of the culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments are defined, the criteria of its development are formulated. The theoretical model of culture-competence development is grounded and developed. It consists of the conceptual (leading ideas, principles, approaches, aim), the content (psychological, pedagogical, cultural, professional knowledge and skills, pedagogical and aesthetic experience, ethical views and beliefs, aesthetic criteria) and technological components (methods, ways, types and forms of the culture-competence development of the lecturers in Humanities). It is proved that the most productive from the point of view of the interactive, developmental, competence approaches is case-technology. The psychological and pedagogical conditions of the culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military schools are singled out, the main are. the priority of the personal and professional self-actualization, the formed need for the constant self-education, self-development and self-realization; unity and interconnection of the formal and informal pedagogical education; the creation of the culture-educational environment, providing the favorable psychological climate among the research and teaching staff; actualization of the life and professional experience, promoting its continuous theoretical understanding and practical enrichment; increasing motivation and promoting the cultural and creative activities; the interactive, dialogical, joint creative nature of the interaction in the military educational process; the adaptability and workability of the culture-competence development.

Thus, based on the experimental and empirical approaches, it is proved the effectiveness of the author's theoretical model of the culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments using case-technology compared to the traditional methods, its prior significance to improve the military lecturers training in the system of lifelong learning pedagogical education.

Keywords: culture-competency of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments, case, case-technology, interactive training, model of the culture-competence development of the lecturers in Humanities of the higher military educational establishments using case-technology, lifelong learning pedagogical education.